

УДК 364.042

DOI: 10.35340/2308-104X.2019.84-3-05

**АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ТА РИЗИКІВ,
ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА
ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕФОРМИ
ДЕІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ В
УКРАЇНІ**

НИКОЛАЄВА В. І.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Донецький державний
університет управління

**ANALYSIS OF FACTORS AND
RISKS IMPACTING
THE EFFECTIVENESS
DEINSTITUTIONALIZATION
REFORM IN
UKRAINE**

NYKOLAIEVA V.,
Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor, Donetsk State
University of Management

У статті описуються особливості впровадження реформи деінституціалізації в Україні системи утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Визначено сутність процесу деінституціалізації. Автором проведено якісний аналіз досліджень, моніторингових звітів щодо становища дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування за 2005-2016 рр. Виокремлено передумови реформування системи державних закладів для дітей. Основний акцент зроблено на факторах і ризиках, що впливають на ефективність впровадження реформи деінституціалізації в українському суспільстві та розробки моделі зі зниження їх негативної дії.

Ключові слова: реформа, деінституціалізація, державні інституції, державне управління, модель управління ризиками.

В статье описываются особенности внедрения реформы деинституциализации в Украине системы содержания детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки. Определена сущность процесса деинституциализации. Автором проведен качественный анализ исследований, мониторинговых отчетов о положении детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки за 2005-2016 гг. Выделены предпосылки реформирования системы государственных учреждений для детей. Основной акцент сделан на факторах и рисках, влияющих на эффективность внедрения реформы деинституциализации в украинском обществе и разработки модели по снижению их негативного воздействия.

Ключевые слова: реформа, деинституциализация, государственные институты, государственное управление, модель управления рисками.

The article describes the peculiarities of implementation of the reform of the deinstitutionalization of the system for the maintenance of orphans and children deprived of parental care in Ukraine. The essence of the process of deinstitutionalization is determined. The author conducted a qualitative analysis of studies, monitoring reports of the situation of orphans and children deprived of parental care for 2005-2016. The prerequisites for reforming the system of state institutions for children are highlighted. The main focus is on the factors and risks that affect the effectiveness of deinstitutionalization reform in Ukrainian society and the development of measures to reduce their negative effects.

Key words: reform, deinstitutionalization, state institutions, public administration, risk management model.

Постановка проблеми. Одним з пріоритетних напрямів сучасної соціальної політики є покращення становища дітей, забезпечення їх прав, особливо права на виховання у сім'ї. В Україні зокрема, велика кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виховуються у закладах інтернатного типу, тому реформування державної системи опіки над дітьми є надзвичайно актуальним на сьогоднішній день.

Після проголошення незалежності українське суспільство успадкувало розвинену та витратну систему соціального захисту інституцій, які утримували сотні тисяч дітей і працівників. Вони ділились принаймні на 13 типів, відрізнялись належністю до суб'єктів влади (місцевого, обласного, республіканського рівня) та відомчим підпорядкуванням. Діти, що втрачали батьківське піклування, могли бути усиновлені, взяті під опіку рідними, однак розміщення в державну інституцію було найпоширенішою практикою. Згідно статистичних даних, на 1.01.18 року, в Україні налічувалося 718 інтернатних соціальних закладів для дітей, серед яких: 38 підпорядковувалися Міністерству охорони здоров'я; 117 – Міністерству соціальної політики та 563 – Міністерству освіти і науки [1].

Усунення причин направлення дітей в соціальні державні інституції, забезпечення підтримки сім'ї, розвиток високоякісних послуг з альтернативного догляду можливо завдяки реформі деінституціалізації (ДІ), впровадження якої в Україні почалося в 2017 році. Деінституціалізація є альтернативним засобом довготерміновому утриманню дітей у державних стаціонарних інституціях (інтернатах, притулках тощо), і їй властиві певні особливості, фактори впливу і ризику впровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці по-різному тлумачать поняття «деінституціалізація». Зокрема, в Енциклопедії соціальної роботи американські дослідники акцентують увагу на трьох аспектах визначення «деінституціалізація»: 1) прагнення уникати без крайньої потреби розміщення і утримання людей в стаціонарах; 2) організація відповідних альтернативних варіантів з місця проживання щодо розміщення, лікування, професійної підготовки, навчання і реабілітації осіб, яких немає необхідності утримувати у стаціонарах; 3) покращання умов і лікування за місцем проживання. Це стосується дітей, людей похилого віку, душевнохворих, розумововідсталих, правопорушників [2, с.171].

Вітчизняні науковці Є. Головаха, Н. Паніна [3] наголошують, що «деінституціалізація є процесом руйнування інституціональних утворень, зміною соціальних правил і явно вираженим (або прихованим, латентним) неприйняттям інституціональних вимог до соціальної поведінки».

Проблеми деінституціалізації розглядали стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування розглядали у своїх роботах В. Бошняк, С. Бірюкова, Ю. Горемікіна, І. Доля, Т. Завгородня, А. Капська, Н. Комарова, Л. Махоткіна, О. Мордань, А. Попович, С. Ничипоренко, І. Пеша, Г. Сем'я, Ю. Харченко проведення деінституціалізації інтернатних закладів у контексті захисту прав дітей А. Дакал, В. Кузьмінський, І. Лопатченко, А. Шеремет та ін.

ДІ та трансформація послуг для дітей – це, по суті, процес відмови від системи догляду, ґрунтуючись на великих установах, і переходу до цілого ряду комплексних послуг, заснованих на сім'ї та громаді. Вважається, що він складається з чотирьох компонентів: запобігання направлення та перебування в установах без потреби; пошук та розвиток адекватного альтернативного догляду за дитиною в межах громади; вдосконалення громадських послуг для дітей, які справді потребують державної допомоги, а також підтримки сім'ї; плани тривалого догляду та постійне влаштування в сім'ї, які замінюють дітей, батьки яких не відреагували на відповідні втручання та реабілітацію та визнані такими, що не можуть доглядати за дитиною [4]. Незважаючи на значні зусилля вчених у цьому напрямку, всі вони відрізняються сутністю. Тому існує потреба в аналізі сучасних підходів та синтезі цілісного бачення цього процесу.

Мета статті. Головною метою цієї статті є: аналіз факторів та ризиків, що впливають на ефективність реформи ДІ та обґрунтування моделі зменшення їх негативного впливу на основі статистичного та порівняльного аналізу українських та зарубіжних досліджень, аналітичних звітів (2005-2017), що базується на кількісній та якісній оцінці абсолютних та відносних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформа деінституціалізації на сьогодні знаходиться під пильною увагою з боку державної влади, науковців, громадськості, європейських експертів тощо. Ними висувуються різні передумови проведення даної реформи в Україні. Для узагальнення наявної інформації нами було проведений якісний аналіз досліджень, моніторингових звітів (табл. 1) щодо становища дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Таблиця 1

Дослідження, аналітичні звіти

№	Назва досліджень та звітів	Стисла характеристика результатів дослідження
1.	Опіка над дітьми: сім'я і держава. Вплив інституційної форми виховання на розвиток дітей (Р.Картер, 2005).	Аналіз питання впливу інституційної форми виховання на розвиток дітей, досліджено процес розвитку сімейних форм опіки над дітьми у Центральній і Східній Європі й у країнах колишнього Радянського Союзу.
2.	Аналіз сильних і слабких сторін, сприятливих можливостей і небезпек, які виникають у процесі реформування системи опіки дітей в Україні (КМІС, ЮНІСЕФ, 2007).	Дослідження сильних та слабких сторін, сприятливих можливостей на небезпек, які виникають у процесі реформування системи державної опіки над дітьми-сиротами і дітьми, які залишилися без батьківського піклування.
3.	Комплексна оцінка стану українського законодавства і практик у сфері розвитку сімейних форм догляду та виховання дітей з ВІЛ, які позбавлені батьківського піклування (КМІС, 2007).	Оцінка законів і підзаконних актів, що впливають на відмови від дітей, які постраждали від ВІЛ, їх реінтеграцію у біологічні сім'ї, а також запровадження альтернативних сімейних рішень для дітей, які постраждали від ВІЛ та перебувають в інтернатних закладах. Вивчення специфічної потреби регіону та готовність до вживання заходів спрямованих на поліпшення ситуації
4.	Альтернативний звіт про реалізацію Україною положень Конвенції ООН про права дитини, 2002-2008 (Громадські організації України, 2009).	Висвітлення особливостей реалізації в Україні майже всіх прав, визначених Конвенцією про права дитини та охоплює реалізацію всіх прав, з особливою деталлюю інформацією стосовно реалізації права дітей виховуватися у сім'ї. Надана інформація розгорнуто висвітлює законодавче поле захисту прав дитини в Україні.
5.	Keeping Children Out of Harmful Institutions. Why we should be investing in family-based care? (Save the Children Fund, 2009).	Дослідження відносно шкоди від перебування дітей в інституціях. Дослідники резюмують, що тривале перебування дитини в інтернаті та перебування там з раннього віку негативно впливає на психічний, фізичний, емоційний та розумовий розвиток дитини.

Продовження табл. 1

6.	Дотримання прав дітей у будинках-інтернатах I-IV профілю Міністерства праці та соціальної політики (ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», Міжнародний Фонд «Відродження», Програма МАТРА, Королівство Нідерландів, 2010).	Аналіз санітарно-гігієнічних та умов проживання, якості харчування, медичного обслуговування, лікування та реабілітації дітей у інтернатах, які підпорядковуються Міністерству соціальної політики. Фокусом моніторингу виступали також такі компоненти: освіта, соціалізація, контакти із зовнішнім світом, індивідуальна мобільність, поведіння персоналу, політика покарань та заохочень, відносини між дітьми та вихователями, рівень підготовки та кваліфікації персоналу.
7.	Аналітичний звіт «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей» (Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 2010).	Дослідження визначення переваг та недоліків інтернатної системи в аспекті успішності самостійного життя її випускників; визначення подальшої долі випускників після виходу зі стін інтернатних закладів; поширеності випадків насильства в різних формах виховання (в інтернатних закладах та прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу).
8.	Аналіз ситуації із молоддю, яка виходить з-під опіки в Україні (МБО «Благодійний Фонд «СОС Дитяче Містечко», 2011).	Аналіз державної політики щодо молоді з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської в Україні на етапі виходу з-під опіки, а також реальної ситуації щодо підготовки молоді до виходу з-під опіки та її подальшої соціальної підтримки, включаючи перелік соціальних послуг, їх доступність для цільової аудиторії, перешкоди, відповідність та результативність цих послуг.
9.	Аналіз ситуації з дотримання прав дітей в Україні: результати дослідження (Вакулєнко О.В., Комарова Н.М., Пеша І.В., 2012).	Виокремлено проблеми дітей у СЖО та дітей, які виховуються у інтернатних закладах: обмежені знання про соціальні норми поведінки у суспільстві, труднощі у орієнтації у ситуаціях за межами закладу; проблеми у емоційному розвитку, агресивна поведінка; затримка психічного розвитку дітей; проблеми працевлаштування після отримання освіти; відсутність житла.
10.	Positive and negative trends. Dynamics of deinstitutionalization in Eastern Europe (UNICEF, 2012).	Охарактеризовано комплекс заходів, спрямованих на запобігання розлуці дітей від своїх батьків. ЮНІСЕФ вважає, що для цієї групи потрібні додаткові зусилля дітей, які ще не можуть говорити самі за себе, а також основний акцент зроблений на розробці політики, спрямованої на сім'ї, які мають дітей з обмеженими можливостями.
11.	Звіт Уповноваженого з прав дитини про стан функціонування інтернатів (UNICEF, 2013).	Аналіз всіх типів дитячих закладів з інтернатною формою виховання дітей (крім місць позбавлення волі). Проведення моніторингу рішень центральних органів виконавчої влади з питань захисту прав дитини та співпраця з громадськими організаціями.
12.	Звіт за результатами кабінетного дослідження щодо становища дітей в Україні та практик з впровадження деінституціалізації в окремих країнах (Save the Children, 2014).	Аналіз ситуації на мікро-, мезо-, макро- рівнях: потреби та становище вихованців інтернатів. Виокремлені чинники інституціалізації. Висвітлено досвід деінституціалізації у деяких зарубіжних країнах, особливості та недоліки, надані рекомендації.
13.	Моніторингове дослідження функціонування системи інтернатних закладів та закладів соціального захисту дітей (закладів інституціонального догляду (Адміністрація Президента України, 2016)	Презентовано статистичні дані кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, надано аналіз закладів інституційного догляду для дітей, їх підпорядкування, утримання, наповнюваність за видами закладів, співвідношення між кількістю дитячого населення та дітей у закладах інституційного догляду. Надана характеристика спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів.
14.	Аналіз ситуації дотримання прав дитини в Україні, (ДІСМП, 2016).	Оцінка готовності вихованців ДБСТ «СОС дитяче містечко» до самостійного життя). Презентовано форми та динаміка влаштування дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Продовження табл. 1

15.	Проведення досліджень з питань надання соціальних послуг дітям: аналітичний звіт (Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 2016).	Проаналізовано діяльність дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей в Україні, система відбору, підготовки та підвищення кваліфікації батьків-вихователів і прийомних батьків, становище дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, стан захисту їхніх прав.
16.	Система інституційного догляду та виховання дітей та перспективи її реформування (Міністерство соціальної політики України, 2016).	Презентовано аналіз ситуації стосовно кількості дітей в інтернатах до кількості дитячого населення в регіонах, мережа інтернатних закладів, етапи реалізації Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей.

Аналіз наведених звітів та соціологічних досліджень за період 2005-2016 рр., дозволив виокремити найбільш розповсюджені причини потрапляння дітей в інтернатні заклади, а саме: відсутність превентивної соціальної роботи на рівні громади; нерозвиненість інклюзивної освіти; низька ефективність соціальних послуг для сімей й осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах; ускладненість фінансових та організаторських механізмів державного управління; криза інституту сім'ї, зростання кількості розлучень і неповних сімей; відсутність дієвих механізмів державного управління й підтримки сімей з дітьми. Цей список вважаємо доцільним доповнити ще однією, на наш погляд, пріоритетною причиною влаштування значної кількості дітей в державні інституції – це бідність сімей з дітьми.

Підтвердженням бідності значної частки сімей з дітьми служать показники критеріїв бідності сімей з дітьми. Рівень відносної бідності (сукупні еквівалентні витрати нижче 75% медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат) у домогосподарствах з дітьми за даними 9 місяців 2018 року становив 29,4% проти 31,4% у 2017 році. З двома дітьми – 33,9% проти 36,7% у 2017 році. Рівень відносної бідності дуже високий з трьома дітьми і більше піднявся до 59,0%, коли у 2017 році становив 47,4%.

Рівень абсолютної бідності (за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму) у домогосподарствах з дітьми за 9 місяців 2018 року зменшився у порівнянні із відповідним періодом 2017 року і становив 34,3% проти 45%. Рівень відносної бідності зріс в сільській місцевості на 1,7% пункту і становив 33,3% [5].

Необхідно зауважити, витрати на утримання інтернатів постійно зростають: з 5,1 мільярдів гривень у 2014 році – до 6,4 у 2015-му і понад 7 мільярдів у 2016 році, у 2017 – 8 мільярдів гривень. Ще 250 мільйонів у 2016 році і 234 мільйонів у 2017 році надійшло від благодійників. З цієї суми 80% було витрачено на оплату комунальних послуг величезних споруд та заробітної плати співробітникам інтернатів [6].

У 2017 році Урядом України затверджено Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та схвалено Концепцію Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 230-р) [7].

Відповідно до Національної стратегії, вже у 2026 році дітей в інституціях має бути менше 0,5% від загальної кількості (зараз – 1,5%). А ті діти, хто за різних причин все ж залишається в інституціях, а не в сім'ях – житимуть у невеликих

установах в умовах, максимально наближених до сімейних, – до 10 осіб в одному закладі. У кожній громаді з'являться доступні і якісні послуги для сімей з дітьми. Буде існувати ринок цих якісних послуг, не менше 50% з яких будуть надавати професійні громадські організації.

Зараз триває перший етап реалізації стратегії – створення регіональних планів. Кожен регіон готує власний план реформування, для цього потрібно провести оцінку наявності послуг в громаді, наявних інтернатних закладів, кількості дітей в закладах, проаналізувати причини їх потрапляння до них, щоби зрозуміти, які послуги треба впроваджувати, щоб жодна дитина не перебувала в інтернатному закладі. Розробляється підтримка розвитку послуг на місцевому рівні – створення комплексних сімейно-орієнтованих послуг на рівні районів (Дніпропетровська, Київська, Житомирська області), налагоджується соціальне партнерство у впровадженні реформи системи захисту дітей.

Наразі, розміщення дітей до державних інституцій превалює над іншими формами, відповідно до сімейних форм влаштування потрапляє меншість дітей. У межах реалізації реформи ДІ введено послугу патронату як альтернативний догляд за дітьми, які з певних причин не можуть проживати з біологічними батьками. За 2018 рік патронат запроваджено у 19 регіонах, з початку 2019 року приєдналося ще 5 регіонів. Широкого розповсюдження послуга патронату не отримала, про це свідчать дані про функціонування 71 сім'ї патронатних вихователів на 01.01.2019, до яких було влаштовано 204 дитини, на які було виділено понад 6,3 млн гривень субвенції з державного бюджету.

Простежується зменшення загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: станом на 01.01.2017 р. – 72 840 дітей; на 01.01.2018 р. становила 71 566 дітей та на 01.01.2019 р. – 70565 дітей [1]. У 2018 році за кошти державної субвенції придбано 70 будинків для дитячих будинків сімейного типу, куди влаштовано 466 дитини та 829 квартир для соціального житла для 924 осіб з числа дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування [5].

В Україні активізовано роботу щодо влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку, піклування у дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї. Як результат, станом на 01.01.2019 в Україні існує 1103 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується 7 372 дитини; – 3512 прийомних сімей, в яких виховується 6 571 дитина.

Реалізація Урядової стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей у 2018 році почалася з реорганізації 59 інтернатних закладів для дітей (22 ліквідовано, 12 реформовано у заклади денного перебування, 25 реформовано в стаціонарні заклади). На початок 2019 року залишилося 514 установ інституційного догляду та виховання дітей, планується реорганізація ще 38 [5].

Успішна деінституалізація можлива лише за умови тісної співпраці держави, громадських, благодійних та релігійних організацій. Дії усіх гілок мають бути узгодженими і вести до спільного результату. ДІ є основою для розроблення сучасних ефективних послуг для дітей і родин, а також каталізатором і джерелом фінансування цих удосконалених послуг за умов належного управління. Активізація процесу реформи ДІ вимагає удосконалення механізмів державного управління, а саме: організаційного, інформаційного, соціально-економічного,

правового. Фактори, які розкривають основні недоліки дієвості цих механізмів представлені на рис.1.

Рис.1. Фактори, що негативно впливають на результативність впровадження реформи деінституціалізації.

Секторальні реформи схильні до додаткових ризиків, пов'язаних з накладної на макроекономічну нестабільність і з адміністративно-територіальної реформи та реформи децентралізації та ситуацією на Сході України. Серед основних ризиків: захоплення оптимізацією з метою досягнення найкращих показників; нерозробленість чіткого технологічного процесу; превалювання нормативного підходу; нечіткий розподіл сфер відповідальності та координації діяльності між усіма учасниками процесу; брак фінансування і матеріально-технічного забезпечення; декларування і невиконання поставлених завдань; низький рівень кваліфікації кадрів; слабкий контроль і непрозорість витрат.

Для мінімізації цих ризиків була розроблена модель управління ризиками (рис. 2). Ця модель дозволить ретельно проаналізувати можливі ризики при імплементації реформи ДІ на різних рівнях, оперативно реагувати та корегувати процес з найменшими витратами.

З цього приводу цікаві пропозиції, що зміна пріоритетів державного управління у сфері дитинства вимагає активізації технологій соціальної роботи, спрямованих на запобігання розміщенню дітей в інтернатних закладах і захист їхнього права на сімейне виховання.

Рис. 2. Модель управління ризиком впровадження реформи деінституціалізації

Джерело: розроблено автором.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити узагальнюючі висновки щодо управління реформою деінституціалізації системи закладів для дітей:

1. Вдосконалення взаємодії центральних органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування щодо реформування закладів у інтересах дитини.

2. Розробка проектів нормативно-правових актів щодо внесення змін до законодавства України стосовно зміни підходів до функціонування дитячих закладів стаціонарного перебування, з метою забезпечення поступової ліквідації інтернатів, сприяння сімейному вихованню дітей, забезпечення розвитку та доступності послуг сім'ям з дітьми на рівні громади.

3. Розроблення та впровадження планів трансформації інтернатних закладів для дітей, розвитку соціальних послуг та реінтеграції дітей у сімейне середовище в пілотних регіонах в рамках проекту «Модернізація системи

соціальної підтримки населення України», розрахованого до 2020 р., у п'яти обраних регіонах України.

4. Для успішного впровадження ДІ необхідно організація превентивної роботи, щоб нові діти не потрапляли до державних інституцій.

5. Ефективність деінституціалізації має вимірюватися не просто зменшенням кількості дітей у інституціях, а підвищенням якості їхнього життя після виходу із інституції. Це має забезпечуватися постійним моніторингом та контролем з боку відповідних уповноважених органів – наприклад, групою аудиторів, які забезпечують постійний аудит та оцінку потреб дитини.

6. Як інтенсивне, так і повільне реформування, що супроводжується створенням нових компетентних органів і не впливає на ліквідацію старих, може остаточно заплутати систему й зробити її ще менш функціональною, ніж раніше. Те саме може відбутися через нечіткий розподіл сфер відповідальності та координації діяльності між усіма учасниками процесу.

7. При проведенні ДІ необхідно враховувати фактори та ризики, які впливають на ефективність даної реформи, тому логічним буде застосування моделі управління ризиками.

8. ДІ не повинна обмежуватися тільки виведенням дітей із інтернатних закладів, вона має передбачати розвиток мережі превентивних і підтримуючих послуг на рівні громади, орієнтованих на задоволення потреб дітей. При проведенні реформи необхідно враховувати досвід європейських країн.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 10.11.2019).

2. Сегал С. Деінституціалізація. Енциклопедія соціальної роботи: Пер. с англ. В 3-х т. М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. Т.1. С. 171–175.

3. Головаха Є., Паніна Н. Пострадянська деінституціалізація і становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. №2. С.5–22.

4. Деінституціалізація та трансформація послуг для дітей (2009). Київ: Калита. 193 с.

5. Соціальний звіт за 2018 рік. Міністерство соціальної політики. Київ. 2019. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html>.

6. Monitorynhove doslidzhennya funktsionuvannya systemy internatnykh zakladiv ta zakladiv sotsial'noho zakhystu ditey (zakladiv instytutsional'noho dohlyadu). URL: http://www.president.gov.ua/storage/j_files_storage/00/19/29/17d0ed24dde1279b11273ebe4f05d0ed_1455184778.pdf.

7. Концепція Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/230-2017-%D1%80>.

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, URL: www.ukrstat.gov.ua.

2. Segal S., Deinstytutsializatsiya. Entsiklopediya sotsial'noy raboty: per. s angl. v 3-kh t, M.: Tsentr obshchechelovecheskikh tsennostey, 1993, T.1, s.171-175.

3. Holovakha YE., Panina N., Postradyans'ka deinstytutsializatsiya i stanovlennya novykh sotsial'nykh instytutiv v ukrayins'komu suspil'stvi, Sotsiologiya: teoriya, metody, marketynh, 2001, №2, s.5-22.

4. Deinstytutsializatsiya ta transformatsiya posluh dlya ditey, K.: Kalyta, 2009, 193 s.

5. Social Report for 2018, Ministry of Social Policy, Kiev, 2019, URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html>.

6. Monitoring study of the functioning of the system of boarding schools and institutions for social protection of children (institutional care facilities) URL: http://www.president.gov.ua/storage/j_files_storage/00/19/29/17d0ed24dde1279b11273ebe4f05d0ed_1455184778.pdf.

7. Kontseptsiya Derzhavnoyi sotsial'noyi prohramy «Natsional'nyy plan diy shchodo realizatsiyi Konventsiyi OON pro prava dytyny na period do 2021 roku», URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/230-2017-%D1%80>.

After the independence proclamation (1991), Ukrainian society inherited a developed and costly system of institutions social protection that covered hundreds of thousands of children. Billions of hryvnias of budget funds were spent on those institutions' maintenance, social services were not provided to the full extent, and children were almost isolated from family and society. The article highlights the conceptual foundations of deinstitutionalization reforms in Ukraine. The purpose of this article is to: characteristics of the institutional reform implementation of children establishments through deinstitutionalization (DI) in Ukraine; analysis of factors and risks impacting the effectiveness of this reform and substantiation of the model for reducing their negative impact on the basis of statistical and comparative analysis of Ukrainian and foreign studies, analytical reports (2005-2016), which is based on the quantitative and qualitative assessment of absolute and relative indicators.

It ought to be ensured by continuous monitoring and control by the relevant authorities – for example, by a group of auditors that provide ongoing audit and assessment of the child needs. Alternative services for families and children have to be thoroughly tested and checked.

The main advantages and risks of implementing this reform are analyzed. It is proved that successful DI is possible only with the close cooperation of the state, public, charitable and religious organizations. The actions of all branches must be coordinated and lead to a common result. In order to increase the effectiveness of deinstitutionalization process implementation there are offered solutions to current problems, account of factors that significantly affect the public administration of this process. The author made general conclusions on the management of the deinstitutionalization reform of the children institutions system in Ukraine. DI ought not to be limited to the withdrawal of children from residential institutions; it has to include the community-based preventive network development and support services aimed at meeting the children needs. When carrying out the reform it is necessary to take into account the experience of European countries.